

Yükseköğretimde Veri Gazeteciliği Eğitime İlişkin Nitel Bir Araştırma: Riskler ve Fırsatlar

A Qualitative Research on Data Journalism Education in Higher Education: Risks and Opportunities

Rabia Serttaş¹ , Elif Korap Özel¹

¹ İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Medya ve İletişim Bölümü, İzmir

Özet

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de gazetecilik bölümlerindeki veri gazeteciliği eğitiminde karşılaşılan zorluk ve fırsatları belirleyerek, gazetecilik eğitiminin mevcut durumunu saptamak ve geleceğine ilişkin bir projeksiyon sunabilmektir. Meslekte veri gazeteciliği uygulamalarının giderek yaygınlaşması, veri gazeteciliğine yönelik bilimsel ilgiyi de artırmaktadır. Hem dünyada hem Türkiye’de iletişim fakülteleri müfredatlarında veri gazeteciliği derslerine giderek daha fazla yer verilmektedir. Buna karşın literatürde veri gazeteciliği eğitimi ile alakalı çalışmaların sınırlı sayıda yer aldığı görülmektedir. Çalışma kapsamında Türkiye’deki iletişim fakültelerinin gazetecilik bölümlerinde veri gazeteciliği dersi veren 10 akademisyenle, 10 Ağustos 2021 ile 24 Eylül 2021 tarihleri arasında yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş, bulgular nitel veri analiz programı NVIVO Pro 12’ye kodlanarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonuçları, veri gazeteciliği eğitiminin Türkiye’de yaygınlaşma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ancak, bu alandaki eğitimi müfredatlara dahil etme konusunda karşılaşılan zorluklar dört ana başlık altında toplanmıştır. Katılımcılar, öğretim elemanlarının konuya ilişkin yeterli bilgiye sahip olmaması, yeniliklere karşı direnç, sosyal bilimler öğrencilerinin sayısal konulardaki yetersizlikleri, üniversitelerdeki alt yapı eksikliği ve teknik donanımın yetersizliği gibi sorunları en önemli zorluklar olarak belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Yükseköğretim, Veri, Veri Gazeteciliği, Veri Gazeteciliği Eğitimi

Günümüzde iletişim ve medya alanında dijitalleşmenin getirdiği hızlı dönüşüm, gazetecilik pratiğini ve eğitimini de derinden etkilemektedir. Bu bağlamda, veri gazeteciliği, geleneksel haber üretim süreçlerini değiştiren en yeni gazetecilik pratiklerinden biridir. Veri gazeteciliği, verilerin toplanması, analiz edilmesi ve görselleştirilmesi yoluyla haberlerin derinlemesine ve anlamlı bir şekilde sunulmasını hedefler. Bu yaklaşım, okuyuculara karmaşık konuları daha iyi anlama fırsatı sunarken, gazetecilere daha etkili ve etkileyici haberler oluşturma imkânı sağlar.

Abstract

The purpose of this study is to identify the challenges and opportunities encountered in data journalism education offered by the journalism departments in Türkiye. The aim is to assess the current state of journalism education and provide a projection for its future. The increasing prevalence of data journalism practices in the profession has also heightened academic interest in data journalism. Globally and in Türkiye, communication faculties are increasingly incorporating data journalism courses into their curricula. Studies on data journalism education are limited in the literature. Semi-structured, in-depth interviews were conducted with 10 faculty members who teach data journalism in the journalism departments of communication faculties in Türkiye between August 10, 2021, and September 24, 2021. The findings were coded using the qualitative data analysis program NVIVO Pro 12 and subjected to content analysis. The analysis revealed that the development of data journalism education in Türkiye is becoming increasingly widespread. The difficulties encountered in integrating data journalism into the curriculum can be grouped under four main headings. The participants listed the most significant challenges as the lack of sufficient expertise among instructors on the subject, resistance to innovation, the numerical inadequacy of social sciences students, and the lack of infrastructure and technical resources in universities.

Keywords: Higher Education, Data, Data Journalism, Data Journalism Education

Veri gazeteciliği, özellikle “büyük veri”nin yükselişi ile birlikte, gazetecilik dünyasında önemli bir yer edinmiştir. Büyük veri setleri, haber üretim sürecinin merkezine yerleştirilerek, veri gazeteciliği, bilgiye dayalı haberleşmenin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Veri gazeteciliği, verileri kamuoyuna sunmak için geleneksel gazetecilik formasyonu ile birleştirilerek, veri işleme yetenekleri ve gazetecilik bilgisini bir araya getirmektedir.

Bu gelişmelerle birlikte iletişim fakültelerinde veri gazeteciliği eğitimi de giderek daha büyük bir öneme sahip olmaktadır.

İletişim / Correspondence:

Arş. Gör. Rabia Serttaş
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi,
Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi,
Medya ve İletişim Bölümü, İzmir
e-posta: rabia.serttas@ikcu.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi / TÜBA Higher Education Research/Review (TÜBA-HER), 14(1), 69-80. © 2024 TÜBA

Geliş tarihi / Received: Nisan / April 19, 2023; Kabul tarihi / Accepted: Kasım / November 22, 2023

Bu makalenin atf künyesi / How to cite this article: Serttaş, R. ve Korap Özel, E. (2024). Yükseköğretimde Veri Gazeteciliği Eğitime İlişkin Nitel Bir Araştırma: Riskler ve Fırsatlar. *Yükseköğretim Dergisi*, 14(1), 69-80. doi: 10.53478/yuksekogretim.1285582

Prof. Dr. Elif Korap Özel danışmanlığında yürütülen “Türkiye’de veri gazeteciliği eğitimi üzerine nitel bir araştırma” adlı yüksek lisans çalışmasından üretilmiştir ve tezin tamamını kapsamamaktadır.

ORCID: R. Serttaş: 0000-0003-0061-4590, E. Korap Özel: 0000-0002-1332-5715

Dünya genelinde, iletişim fakültelerinin müfredatlarında yer alan veri gazeteciliği dersleri ve uygulamalarının sayısı hızla artmaktadır. Türkiye’de de üniversiteler, gazetecilik eğitimi programlarına veri gazeteciliği derslerini entegre etme yolunda ilerlemektedir. İletişim fakülteleri, sektördeki gelişmelerle aynı doğrultuda müfredatlarını güncellemekte ve veri gazeteciliği eğitimini üniversite müfredatının ayrılmaz bir parçası haline getirerek, sektör ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmaktadır.

Bu makale, Türkiye’deki iletişim fakültelerinde veri gazeteciliği dersleri veren akademisyenlerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelere dayanarak, veri gazeteciliği eğitiminin mevcut durumunu incelemektedir. Ayrıca, bu çalışma, veri gazeteciliği eğitimine yönelik karşılaşılan zorlukları ve sunduğu fırsatları açığa çıkararak, gazetecilik eğitiminin geleceği hakkında önemli öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın amacı ve soruları doğrultusunda çalışmada nitel araştırma desenine başvurulmuş ve konuya ilişkin bilgi/deneyim sahibi olan özel bir gruptan veri toplanması gerektiğinden amaçlı örnekleme tercih edilerek, üniversitelerde veri gazeteciliği derslerini yürüten akademisyenlerle görüşülmüştür. Konuya ilişkin kavramsal çerçeveyi çizebilmek amacıyla çalışmada öncelikle gazetecilikte dijitalleşme ve veri gazeteciliği pratiğinin ortaya çıkış sürecine değinilmiştir. Ardından gazetecilik eğitiminde veri gazeteciliği eğitimine yönelim ve akademik gelişmeler ele alınmış ve Türkiye’deki güncel durumu saptamaya yönelik araştırmanın bulguları sunulurken sonuç bölümünde literatürde yer alan önceki çalışmalar doğrultusunda tartışılmıştır.

Bu çalışmanın gerçekleştirildiği tarihe kadar Türkiye’de veri gazeteciliği eğitimine dair bir saha araştırmasına rastlanmamış olması nedeniyle araştırmanın, Türkiye’deki veri gazeteciliği eğitimine ilişkin bir perspektif sunarak literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Veri Gazeteciliği

Gazetecilik disiplini, teknolojik gelişmelerin etkisiyle sürekli bir dönüşüm geçirmektedir. Özellikle son yıllarda, dijital gelişmeler ışığında gazetecilik pratiği önemli değişikliklere uğramıştır. Bu değişikliklerin en önemlilerinden biri de veri gazeteciliğinin yükselişidir. Veri gazeteciliği, gazetecilerin büyük miktardaki veriyi toplamalarını, analiz etmelerini ve bu veriyi haberleştirerek okuyuculara sunmalarını amaçlayan bir gazetecilik türüdür (Dong ve Yang, 2019). Bu yaklaşım, verinin haber üretim süreçlerinin merkezine yerleştirilmesini ve okuyuculara anlamlı ve derinlemesine içerik sunulmasını hedeflemektedir. Veri gazeteciliği, veri madenciliği, görselleştirme teknikleri ve veri analizi gibi araçları kullanarak haberleri zenginleştirmektedir (Anderson, 2012). Veri gazeteciliği geçtiğimiz on yıl içerisinde sektörel olarak araştırmacı gazeteciliğin farklı bir alanı olmanın yanında haber alanında da yeni günlük uygulamalarda oldukça rağbet görmüştür (Widholm ve Appelgren, 2022).

Teknolojik gelişmelerin içinden türeyen bir alan olan veri gazeteciliği, kamusal alanda ve haber uygulamalarında kendine sağlam bir yer edinmiştir (Ramsälv vd., 2023, s. 1). Veri gazeteciliği, verileri temel alarak haber yapma sürecini ifade etmektedir. Bu ağ odaklı gazetecilik modeli, haberin daha derinlemesine ele alınması ve var olan verilerin istatistiksel analizlerle öne çıkarılması amacıyla istatistik bilimini kullanmaktadır (Antonopoulos ve Karyotakis, 2020). Veri gazeteciliği sürecinde, araştırılmak istenen konuyla ilgili veriler toplanmakta, ardından temizlenip analiz edilen bu veriler, görselleştirilerek hikayeleştirilip okuyucuya sunulmaktadır.

Teknolojik gelişmelerin bir getirisi olarak haber üretim, haber dağıtım ve haberin kayıt altına alınmasının yeni yöntemleri karşımıza çıkmaya devam etmektedir. Büyük veri yığınları ile algoritmaların hayatımıza girişi haber odalarında yeni teknolojik pratiklerin kazandırılması noktasında zorlukların yaşanması, zaman içerisinde gerek gazetecilik sektörünün gerekse akademinin dikkatini çekmiştir. Böylelikle daha iyi bir haber üretimi için gazeteciler sayısal değerlerden oluşan belgeleri işleyerek, görselleştirip bunları grafikler halinde kullanmaya başlamıştır (Anderson, 2018).

Verilerin medya alanında kullanımı “büyük veri” kavramı ile yaygınlaşmıştır. Medya sektöründe ilk kez 2005 yılında, O’Reilly Media tarafından büyük veri kavramının ortaya atılması (Rijmenam, 2013), özellikle arama motorlarının, örneğin Google gibi platformların yaygın kullanımı, büyük veri terimini daha da popüler hale getirmiştir. «Büyük veri,» web siteleri, sosyal medya platformları ve diğer kaynaklardan elde edilen çeşitli verileri içermektedir. Verilerin hacmi günümüzde hızla arttığı için, veri gazeteciliği, büyük miktardaki verileri hızla işlemek ve okuyuculara anlaşılır bir şekilde sunmak için önemli bir araç haline gelmiştir.

Veri gazeteciliğinde veriler, bir kaynak olarak kabul edilmekte ve haberleştirilmektedir. Bu, okuyuculara bağlam sunmak, büyük veri kümelerini düzenlemek ve hatalardan arındırmak gibi, sıradan bir haber yazma yönteminin ötesinde bir yaklaşımdır (Howard, 2014). Pavlik (2013), bu yeni gazetecilik pratiğinin çeşitli iletişim tekniklerinin bir arada kullanılması ile gerçekleştiğine ve böylelikle ilgi çekici uyarlamalarla okurun ilgisinin habere çekilebildiğine dikkat çekmektedir. Üstelik bu yeni tür hikâye anlatıcılığı ile verilere ilişkin haberler okuyucular tarafından daha rahat anlaşılabilir.

Veri gazeteciliği açısından, hiç şüphesiz, akla ilk gelen örnek Wikileaks’tir. Wikileaks belgeleri, Wikileaks adlı uluslararası bir organizasyon tarafından ifşa edilen büyük miktardaki gizli ve hassas belgeleri ifade etmektedir. Wikileaks belgeleri, 2004-2009 yılları arasında Afganistan’da devam eden savaşla alakalı Amerikan ordusunun topladığı gizli belgelerden oluşmaktadır. Yaklaşık 92 bin gizli dosyanın The New York

Times ve The Guardian gibi büyük kuruluşlar tarafından ayıklanarak kamuoyuna sunulması veri gazeteciliği kavramını gün yüzüne çıkarmıştır (İrvan, 2017). Wikileaks belgeleri, sızıntı gazeteciliğinin ve veri gazeteciliği çalışmalarının ilk örneklerinden kabul edilmektedir. Wikileaks örneği, veri gazeteciliğinin sadece veri analizi ve görselleştirmenin ötesinde, toplumda önemli değişikliklere yol açabilen bir güce sahip olduğunu da göstermektedir. NSA Dosyaları (2013), Panama Belgeleri (2016), Luksemburg Leaks (2014), Swiss Leaks (2015), Cambridge Analytica Belgeleri (2016), Luanda Leaks (2019) ve Pandora Belgeleri (2021) diğer önemli veri gazeteciliği örneklerinden bazılarıdır.

Türkiye’de de veri gazeteciliği, dijital medyanın yükselişi ve veri odaklı habercilik anlayışının artmasıyla hızla gelişmektedir. Bu alandaki en önemli temsilcilerden biri, Pınar Dağ tarafından yönetilen ve verigazeteciligi.com adıyla bilinen platformdur. Pınar Dağ’ın çalışmaları, Türkiye’de veri gazeteciliği konusundaki ilk teorik ve uygulamalı örneklerden bazılarını sunmaktadır (Dağ, 2014a). Özellikle araştırmacının, 2011-2015 yıllarını kapsayan “İşçi Ölümünün En Fazla ve En Düşük Olduğu İller” başlıklı çalışması (Dağ, 2014b), Türkiye’deki veri gazeteciliği alanındaki öncü projelerden biridir. 2016 yılında “Şiddetsizlik Eğitim ve Araştırma Merkezi” tarafından yapılan “Türkiye’de Şiddetsiz Eylemlilik Tarihi” adlı çalışma (Şiddetsizlik Eylem Raporu, 2016), verilerin açık şekilde analiz edildikten sonra dijital olarak kamuoyuna iletildiği Doğruluk Payı (Dogrulukpayi, 2014) ve yanlış yapılan içeriklerin doğrulama yapılarak yenisinin okuyuculara aktarıldığı Teyit.org (Teyit.org, 2016) sitesi de Türkiye’de yapılan veri gazeteciliği örnekleri arasında gösterilmektedir. Anadolu Ajansı’nın verilerle yaptığı haber ve infografik uygulamaları da bu alanda öne çıkan veri gazeteciliği pratiklerindedir (Koç, 2019). Erkmen (2020), verinin toplanmasını, temizlenmesini, işlenip görselleştirilmesini içeren veri projeleri nedeniyle Newslab Turkey ve Journo’nun da veri gazeteciliği örnekleri sergilediğini vurgulamaktadır. Sıralanan az sayıdaki örnek dışında Türkiye’de üretilebilen kapsamlı veri haberi sayısının sınırlı olduğunu söylemek mümkündür.

Geleneksel gazetecilik pratiği ile veri analizi ve görselleştirmeyi birleştiren önemli bir gazetecilik türü olan veri gazeteciliği, yukarıda da anlatıldığı gibi bilgi çağında gazetecilerin karmaşık veriyi daha iyi anlamalarına ve okuyuculara daha etkili bir şekilde aktarmalarına yardımcı olmaktadır. Dijital çağda verinin öneminin anlaşılması ile yaklaşık son on yıl içerisinde popülerlik kazanan veri gazeteciliği, gazetecilik alanında yaşanan önemli gelişmeler arasında sayılmaktadır. Teknolojik ilerlemeler ve veri erişilebilirliği, veri gazeteciliğinin yükselişini hızlandırmış ve iletişim fakültelerinde veri gazeteciliği eğitimine olan ilgiyi artırmıştır. Gazetecilik sahasında yaygınlık kazanan veri gazeteciliği, iletişim fakültelerinin müfredatlarına girerken, iletişim bilimciler için ise yeni ve güncel bir araştırma alanı haline gelmiştir.

Yükseköğretimde Veri Gazeteciliği Eğitimi

Gazetecilik eğitimi, demokratik bir toplumun işleyişinde kritik bir rol oynamaktadır. Gazeteciler, haberleri toplumun bilgilendirilmesi ve kamusal tartışmalara katkı sağlamak için sunmaktadır; bu nedenle gazetecilik eğitimi, habercilik mesleğinin temel beceri ve değerlerini öğretmekle kalmaz, aynı zamanda gazetecilerin etik standartlara, habercilik ilkelerine ve haber yapımının demokratik süreçteki rolüne dair bilincini artırır (Deuze, 2008).

Nitekim üniversitelerde gazetecilik eğitimi 19. yüzyılın başlarında başlamıştır. Bu eğitim, öncelikle Amerika Birleşik Devletleri’nde yürütülen iletişim çalışmalarıyla şekillenmiş ve zamanla dünya genelinde benzer araştırmalara ilham vermiştir. Özellikle 1920’lerin ortalarına gelindiğinde, gazeteciliğin bir akademik disiplini olarak tanınması, gazetecilik eğitiminin üniversitelerde daha yaygın hale gelmesine yol açmıştır. Türkiye’de ise gazetecilik eğitimi, 1930’ların başlarına dayanmaktadır. İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi gibi önemli kurumlar, iletişim ve gazetecilik eğitimi alanında öncü adımlar atmış ve ilgili programları oluşturmuşlardır. Gazetecilik Enstitüsü, 1950 yılında kurulmuş ve aynı yıl içinde ilk öğrencilerini kabul etmeye başlamıştır. Yükseköğretim Kurumu (YÖK) verilerine göre, 2022 yılı itibarıyla Türkiye’de 62 iletişim fakültesi bulunmaktadır (YÖK, 2022). Ancak 3 Ağustos 2023 tarihli Cumhurbaşkanlığı kararıyla Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve Altınbaş Üniversitesi’ne beş yeni iletişim fakültesi kurulmuş ve bu sayı Ağustos 2023 itibarıyla 67’ye yükselmiştir (Resmî Gazete, 2023).

Hemen hemen her alanda gözlemlenen dijitalleşme ve yeni medyaya olan artan ilgi, hem devlet hem de vakıf üniversitelerinin iletişim fakültesi sayısının artmasına yol açmaktadır. Diğer yandan, dijital dönüşümün hızı iletişim fakültelerini kendilerini yenilemeye ve müfredatlarını sektörün talepleri doğrultusunda güncellemeye zorlamaktadır. Basılı gazetelerin yerini dijital mecralara bırakması, veri gazeteciliği gibi yeni gazetecilik uygulamalarının yükselişi, iletişim fakültelerinde de karşılık bulmaktadır. Bu bağlamda, veri gazeteciliği alanındaki akademik çalışmaların artması, veri gazeteciliği eğitimine daha fazla odaklanılmasına ve bu yeni modelle ilgili eğitim programlarının sunulmasına yol açmıştır. Yeni medya çağında sunulan bu imkanlar, eski gazetecilik uygulamalarının gözden geçirilmesine ve gazetecilik eğitiminin yeniden yapılandırılmasına olanak tanımıştır (Song ve Lin, 2012). Bu yenilikçi yaklaşım, üniversitelerin gazetecilik bölümleri ve ilgili bölümlerinin müfredatlarında yerini almıştır.

Diğer yandan gazetecilik eğitimi, gazetecilik mesleğinin doğası gereği teknolojik gelişmelere ayak uydurmak zorundadır. İnternet ve dijital medyanın yükselişi, gazetecilik pratiğini temelden değiştirmiştir.

Bu bağlamda, gazetecilik eğitiminin öğrencilere dijital beceriler kazandırması ve çevrimiçi platformlarda güvenilir ve etkili habercilik yapabilme yeteneği geliştirmesi gerekmektedir (Thurman ve Herbert, 2007). Dünya genelinde veri gazeteciliği üzerine birçok çalışma bulunmasına rağmen, veri gazeteciliği eğitimi ile ilgili yapılan araştırmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Örneğin, Avrupa’da veri gazeteciliği eğitiminin iki temel yaklaşım ile ele alındığını vurgulayan Splendore vd., (2016) çalışmasına göre, bir yaklaşımda teorik derslerle birlikte pratik becerilere odaklanılırken, diğer yaklaşımda istatistik ve matematik konuları gazetecilik pratiğiyle birleştirilir. Üniversitelerde sunulan veri gazeteciliği dersleri genellikle bütüncül bir perspektife sahipken, özellikle özel kurumlar aracılığıyla sunulan eğitimler daha çok pratik becerilere odaklanmaktadır. İstatistik ve matematik odaklı eğitimlerde ise veri gazeteciliği ve yazılım becerilerine ağırlık verilmektedir. Avrupa’da, veri gazeteciliği eğitimi konusunda bazı ülkeler hala gelişme aşamasındayken, diğer ülkelerde ise çok çeşitli eğitim programları bulunmaktadır.

Veri gazeteciliği eğitimi konusunda kapsamlı bir çalışma yapan Berret ve Phillips (2016), 113 gazetecilik programını incelemişlerdir. Bu çalışma kapsamında, 50’den fazla öğrenci, gazeteci ve eğitimci ile görüşülerek, veri gazeteciliğinin dünya genelindeki mevcut durumu ve potansiyeli üzerine odaklanılmıştır. Gazetecilik eğitiminin bir aşamasında, veri gazeteciliğinin önemli bir rol oynadığına dikkat çekilen bu araştırmada, verileri etkili bir şekilde işleyebilen gazetecilerin, dünya genelinde hızla artan veri akışı içinde gazetecilik mesleğini daha verimli bir şekilde icra edebileceği vurgulanmıştır. Ayrıca, müfredatlarında veri gazeteciliğine yer veren okulların, programlarına yeni ve güncel araçlar ile teknikleri ekleyerek kendilerini gelişim merkezlerine dönüştürebilecekleri de belirtilmiştir.

Veri gazeteciliği eğitiminin içeriği, belirli temalar etrafında düzenlenmiştir ve bu düzenleme, veri gazeteciliği eğitiminin temel tipolojisini oluşturmaktadır. Veri gazeteciliği öncelikle veri toplama ve ardından verilerin temizlenmesi sürecine dayanmaktadır. Daha sonra verilerin belirli bir yapıya uygun şekilde sunulması gerekmektedir. Bu yaklaşım, veri gazeteciliğini diğer teknolojik gelişmelerden ayıran bir kavramsal çerçeve sunmakta ve veri kodlama gibi güçlü bir beceriyi eğitimci ve öğrencilere kazandırmaktadır. Bu şekilde, akademik alt yapı da veri gazeteciliği konusunda hazır hale gelmektedir. Ancak veri gazeteciliği sektörel pratiklere oldukça hızlı yansırken, eğitim noktasında aynı hızda entegrasyon sağlanamamaktadır (Lewis, 2020, s. 78). Sahada gerçekleştirilen çalışmalar mevcut eğitimin, veri gazeteciliği için ihtiyaç duyulan becerilerin eğitim sürecinde yeterli düzeyde verilemediğini ortaya koymaktadır.

Uluslararası anlamda veri gazeteciliği üzerine verilen eğitimlerle alakalı en geniş çaplı araştırmalardan birini yapan Heravi (2019, s. 350), veri gazeteciliği eğitimini kapsamlı bir şekilde dersler ve yükseköğretim kurumları

üzerinden incelemiştir. Gazetecilik alanında veri gazeteciliği ile ilgilenenlerin özellikle teknik anlamda veri analizi ya da verilerin görselleştirmeleri notasında iyi bir eğitim almadıklarını ortaya koymuştur. Diğer yandan Heravi, Amerika’da veri gazeteciliği eğitimi ile alakalı çok sayıda seçenek olduğunu ve Avrupa’nın da veri gazeteciliği eğitimde giderek daha fazla geliştiğini ifade etmiştir. Ayrıca tüm bunların yanı sıra akademideki eğitmen sayısının yetersiz kaldığına da dikkat çekmiştir (Heravi, 2019, s. 351). Bhaskaran vd., (2022) tarafından yapılan güncel bir çalışma ise, veri gazeteciliği eğitiminin disiplinler arası bir yaklaşım gerektirdiğine ve gazetecilik bölümlerinde bu tür bir eğitimi verebilecek nitelikli öğretim elemanlarının sınırlı olduğuna dikkat çekmiştir.

Veri gazeteciliğinin 2020’deki COVID-19 pandemisi sırasında haberlerin önemli bir bileşeni haline geldiğini hatırlatan Jang (2022), bu nedenle yükseköğretimde sistematik veri gazeteciliği eğitiminin, iletişim mezunu gençlerin sektörde daha etkili bir şekilde yer almasını sağlama konusunda büyük bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Yazar, Çin’deki yerel akademik çevrelerin veri gazeteciliği teorisine artan ilgi gösterdiğini belirtirken, bu alanda sistematik öğretim yöntemleri ve stratejilerinin hala eksik olduğu ifade etmektedir. Bu çalışmalar, veri gazeteciliği eğitimi ile ilgili farklı ülkelerde karşılaşılan zorlukları ortaya koymaktadır.

Bhargava ve D’lignazio da (2021), teknolojinin sürekli geliştiği bir çevrede veri gazeteciliği eğitiminin zorluklarına dikkat çekerken, yükseköğretimde gazetecilik öğrencilerine veri gazeteciliğini öğretmenin amacının sadece teknik becerileri değil, aynı zamanda öğrencilere dönüşüm ve karmaşıklıkla başa çıkma stratejilerini öğretmek olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle, daha nitelikli bir veri gazeteciliği eğitimi için öneriler arasında akran öğrenimi, uygulamalı öğrenme etkinlikleri, modelleme öğrenimi ve eleştirel düşünme kültürünün geliştirilmesi bulunmaktadır.

Türkiye bağlamında ise, literatürde “veri gazeteciliği eğitimi”ne dair ciddi bir eksiklik olduğu gözlemlenmektedir, hatta bu konu oldukça yeni bir alan olduğu için mevcut çalışmalar “veri gazeteciliği” ve “gazetecilik eğitimi”ni ayrı ayrı ele almıştır. Özay ve Bayrakçı (2022), veri gazeteciliği uygulayıcılarının yetkinliklerini ölçen bir ölçek geliştirmişlerdir ve bu çalışma, gazetecilerin mesleki yetkinliklerinin yüksek, ancak veri işleme becerilerinin düşük olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuçlar, meslek içi eğitimlerin ve akademik eğitim müfredatlarının gözden geçirilmesi gerekliliğini öne sürmektedir. Öte yandan, Çınar ve İli (2021) tarafından yapılan bir araştırma, Türkiye’deki veri gazeteciliği eğitimi ile ilgili kurumları incelemiştir. Bu çalışma sonucunda, yükseköğretim kurumlarında veri gazeteciliği derslerinin teorik ve pratik açıdan verildiği, ancak bu tür derslerin sayısının sınırlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de sınırlı sayıda bulunan veri gazeteciliği eğitimi çalışmalarının yanı sıra gazetecilik eğitimi üzerine yapılan araştırmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar, eğitim alanındaki boşlukları ve zorlukları anlamak için önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Dünya genelindeki gazetecilik programlarını inceleyen Narin (2018), dijitalleşme sürecinin gazetecilik eğitimi üzerindeki etkilerinden birinin ders içeriklerinin nicelik ve çeşitlilik açısından artması olduğunu belirtmiştir. Narin, çalışmasında gazetecilik eğitiminin hızla değişen teknolojilere uyum sağlamak ve güncellenmek zorunda olduğunu vurgulamaktadır. Uzun (2011), gazeteciliğin dijitalleşme ile geçirdiği dönüşümleri gazetecilik müfredatlarına taşıma noktasında eğitimcilere büyük sorumluluk düştüğünü hatırlatırken, Laçiner de (2015), gazetecilik alanında eğitim veren akademisyenlerin bir kısmının teorik materyali öğrenciye öğretme noktasında yetersiz kaldığını ve yeterli donanımına sahip olmadığını savunmaktadır. Bu durum gazetecilik okullarında yeniliği müfredata taşımada karşılaşılan en temel sorunlar arasındadır.

Yaşanan tüm bu değişimlere rağmen, hem dünyada hem de Türkiye’de gazetecilik eğitim müfredatının dijitalleşmeye uyum sağlama sürecinin oldukça karmaşık olduğu kabul edilmelidir. Şu an için gazetecilik programları, hala öğrencileri geleneksel gazetecilik anlayışıyla yetiştirme eğiliminde olan ve öğrencilere sektördeki yeni iş fırsatlarına yönelik yeterli eğitimi sunmayan haber kuruluşlarına uygun yetiştirmektedir (Picard, 2020). Picard (2020), gazetecilik eğitimlerinin öğrencilere, dijital çağın gereksinimlerine uygun, kendilerini geliştirebilen ve uzmanlaşmış gazeteciler olma yolunda ilerleyebilmeleri için gerekli becerileri öğretme sorumluluğunu üstlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Yazar gerektiğinde gazetecilik programlarını değişen ihtiyaçlara uyum sağlayacak şekilde revize edilmesini önermektedir.

Tüm dünyada gazetecilik eğitimi veren okullar ve programların hızla değiştiğine dikkat çeken Deuze (2006), bu eğitim kurumlarının endüstri ve akademiye ayak uydurmak için büyük bir çaba harcadığını, öğrenci sayılarının arttığını ve aynı zamanda müfredatlarını daha tutarlı hale getirmeye çalıştığını belirtmektedir. Deuze’a göre, bu zorlu sürecin üstesinden gelmek, yapısal, eleştirel, derinlemesine ve özellikle sistematik araştırmalarla desteklenmelidir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki gazetecilik bölümlerinde veri gazeteciliği eğitiminin mevcut durumunu değerlendirmek, eğitim alanındaki düzenlemeler ve uygulamalar hakkında geri bildirim toplamak ve veri gazeteciliği eğitiminde karşılaşılan zorlukları ve fırsatları açığa çıkarmaktır.

Yöntem

Araştırmanın temel hedefi, gazetecilik alanında teknolojik gelişmelerle birlikte öne çıkan veri gazeteciliğinin, üniversitelerin iletişim ve ilgili disiplinlerindeki programa ne ölçüde dahil edildiğini belirlemek ve veri gazeteciliği eğitimi ile ilgili ana eğilimleri ve karşılaşılan zorlukları, veri gazeteciliği eğitimini veren akademik personelin

görüşmeleri yoluyla tespit etmektir. Bu amaçlar doğrultusunda, aşağıdaki araştırma soruları belirlenmiştir:

- Türkiye’de iletişim alanında lisans düzeyinde eğitim veren fakültelerin kaçında veri gazeteciliği dersi müfredata alınmıştır?
- Veri gazeteciliği dersini yürütmekte olan akademisyenlerin Türkiye’de veri gazeteciliği eğitiminin durumuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- Türkiye’de veri gazeteciliğini müfredata taşımada ortaya çıkan zorluklar nelerdir?
- Akademisyenlerin veri gazeteciliği eğitimine ilişkin önerileri nelerdir?

Günümüzde veri, hem dünya genelinde hem de Türkiye’de büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle veri gazeteciliği kavramının popülerliği artmış ve veri gazeteciliği eğitimi daha fazla önem kazanmıştır. Bu gelişmelere rağmen, veri gazeteciliği eğitimine ilişkin literatürde sınırlı sayıda yayının olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye’de ise bu çalışmanın başlatıldığı tarihe kadar veri gazeteciliği eğitime dair bir saha araştırmasına rastlanmamıştır. Hızla gelişen dijital teknoloji, gazetecilikte yeni gelişmeleri eğitim programlarına dahil etme gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma, Türkiye’deki veri gazeteciliği eğitimi hakkında bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın amacı ve sorularına uygun olarak bu çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Çalışma, Türkiye’deki iletişim fakültelerinde veri gazeteciliği derslerini yürüten akademisyenlerle yapılan derinlemesine görüşmeler yoluyla veri gazeteciliği eğilimlerini ve sorunlarını belirlemeye odaklanmıştır. Verileri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yapılandırılmış görüşme tekniğine göre daha esnek yapıda olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, daha önceden hazırlanan sorular doğrultusunda görüşmenin gerçekleştirildiği ve araştırma yapan kişinin görüşme gidişatına göre konuya sadık olarak farklı alt sorularla görüşmenin içeriğinin belirlendiği ve gerekli görüldüğü takdirde cevapların açılmasının istendiği bir tekniktir (Türnüklü, 2000). Görüşmeler, 10 Ağustos 2021 ile 24 Eylül 2021 tarihleri arasında çevrimiçi görüşme platformları üzerinden gerçekleştirilmiştir ve her bir görüşme yaklaşık 60-90 dakika sürmüştür. Toplamda 660 saatlik ses kaydı, NVIVO Pro 12 adlı bilgisayar yazılımı ile kodlanmış ve içeriği analizine tabi tutulmuştur. Araştırma kapsamında, araştırmacı üçgenlemesi tekniği kullanılarak kodların üçte biri ikinci bir uzman tarafından kodlanmış ve NVIVO programındaki Coding Comparison aracı ile tutarlılık testine tabi tutulmuştur. Kodlayıcılar arası uyum yüzde 95 olarak bulunmuştur.

Örneklem belirleme sürecinde, problem ve amaç doğrultusunda daha spesifik ve özel bir grupta görüşme yapılacağı düşünüldüğü için amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Türkiye’deki iletişim fakültelerinde veri gazeteciliği dersleri veren akademisyenler, bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Tablo 1.
Görüşme Gerçekleştirilen Akademisyenlere İlişkin Bilgiler.

İsim	Üniversitenin Bulunduğu Bölge	Veri Gazeteciliği Dersi Verme Durumu	Veri Gazeteciliği Alanında Yayın/Tez Yürütücülüğü	Veri Gazeteciliği Eğitimi Alma Durumu
Katılımcı 1	İç Anadolu Bölgesi	Evet	Hayır	Hayır
Katılımcı 2	Ege Bölgesi	Evet	Evet	Evet
Katılımcı 3	İç Anadolu Bölgesi	Evet	Hayır	Hayır
Katılımcı 4	Marmara Bölgesi	Evet	Hayır	Hayır
Katılımcı 5	Marmara Bölgesi	Evet	Evet	Hayır
Katılımcı 6	Karadeniz Bölgesi	Evet	Evet	Hayır
Katılımcı 7	D. Anadolu Bölgesi	Evet	Evet	Hayır
Katılımcı 8	D. Anadolu Bölgesi	Evet	Evet	Hayır
Katılımcı 9	Akdeniz Bölgesi	Evet	Hayır	Evet
Katılımcı 10	Karadeniz Bölgesi	Evet	Evet	Hayır

Yükseköğretim Kurulu Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verilerine göre Türkiye’deki 62 iletişim fakültesinden Anadolu, Çanakkale Onsekiz Mart, Çukurova, Ege, Fırat, Galatasaray, İnönü, İstanbul Arel, İstanbul, Kadir Has, İstanbul Medipol, Sakarya, Samsun Ondokuz Mayıs, Uşak, Üsküdar, İbn Haldun, Mersin, Beykent üniversitelerinin iletişim fakültelerinde veri gazeteciliği derslerine müfredatta yer verildiği tespit edilmiştir. Bu üniversitelerden 15’inde dersler açılmıştır ve toplam 12 akademisyenin veri gazeteciliği dersleri verdiği saptanmıştır (3 üniversitede ders aynı akademisyen yürütmektedir). Araştırmaya katılmayı kabul eden 10 akademisyen bu çalışmada görüşülmüştür. Katılımcıların isimleri, gizlilik ilkesi gereği kodlanmıştır. Katılımcılar hakkında bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Bulgular

Gazetecilik alanında ortaya çıkan yeni pratikleri üniversitelerdeki fakülte ve bölümlerin müfredatına taşımak, gazetecilik mesleğinin geleceği için oldukça önemlidir. Çalışmanın odak noktasını oluşturan bu bölümde, Veri Gazeteciliği Eğitiminin Alandaki Yeri ve Önemi, Veri Gazeteciliği Eğitiminde Ortaya Çıkan Zorluklar, Veri Gazeteciliği Eğitimine İlişkin Öneriler başlıkları altında aktarılmıştır.

Veri Gazeteciliği Eğitiminin Alandaki Yeri ve Önemi

Verinin değerinin artması ve giderek çoğalması ile gazetecilikte son yıllarda önemli bir pratik olarak karşımıza çıkan veri gazeteciliği eğitiminin alandaki yeri ve öneminin anlaşılması adına katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur. Katılımcıların çoğu veri gazeteciliğini müfredatta taşımanın önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

Katılımcı 4 yeni teknolojik gelişmeler deyince gazetecilikte veri gazeteciliğini ilk sırada saydığını ifade etmiştir:

“Veri gazeteciliği alanda çok önemli. Özellikle iletişim ya da medya alanında çağı yakalama noktasında geri kalamıyorsun. Veri gazeteciliği dersini alan veya bu dersi özümseyen pek çok kişi herhangi bir vakıf üniversitesi ya da devlet üniversitesine girdiğinde bu konuda eğitim veriyorum dediğinde daha kolay iş bulabilir hale geliyor. Bu çağın yeni gündemi şimdilik bu”.

Her şeyin dijitale dönüştüğü bir dünyada veriden bahsetmenin gerekliliğine dikkat çeken **Katılımcı 10**, özellikle haber için veriyi kullanmanın kaçınılmaz olduğunu dile getirmiştir:

“Gazetecilik eğitiminde özellikle öğrencilerin dijital araçlar ile bir yetkinlik kazandığını düşünüyorum. Özellikle daha nitelikli haber üretilmesi noktasında veri gazeteciliği eğitimi alana katkı sağlayacaktır. Müfredatlar bu açıdan güncellenmeli.”

Teknolojinin önemine vurgu yapan **Katılımcı 5** de genç kuşağın dijitaldeki etkisi ile birlikte iletişim fakültelerinin de daha fazla dijitalleşmesi gerektiğini savunmuştur:

“Konvansiyonel gazetecilik faaliyetlerinin dönüştüğünü kabul etmek gerekir. Ayrıca gazetecilik çalışmalarında da giderek artan bir dijital çalışmanın etkin olduğunu görebiliyoruz. Eğitim alanında da dijital dünyanın dışında kalmamak gerekiyor. Veri gazeteciliği de gazetecilik alanında ilerleyecek öğrenciler için olmazsa olmaz.”

Katılımcı 7 ise sadece ders değil veri gazeteciliğine ilişkin akademik yayın sayısının artmasının da eğitim kalitesi açısından önemli olduğunu vurgulamıştır:

“Yapılan tezler ve yayınlar eğitim açısından önemli. Mesela biz ilk defa Türkiye’de veri gazeteciliği adında bir kitap yayınlıyoruz. İleride belki de teorik başka kitaplar ya da uygulamalı bir kitap çıkabilir. Çünkü bunlar akademiyi de destekleyen şeyler. Bu tarz yayınlar arttıkça akademiye de destekleyecektir”.

Bu başlık altında değerlendirilen görüşler neticesinde katılımcıların veri gazeteciliği eğitimini alanda önemli gördüğü belirlenmiştir. Katılımcılar, dijitalleşmenin gazetecilik alanına dahil edilmesi, öğrencilerin bu alanda önünün açılması ve veri gazeteciliği dersinin müfredata alınması gerektiği konusunda hemfikirlerdir.

Veri Gazeteciliği Eğitiminde Ortaya Çıkan Zorluklar

Katılımcıların veri gazeteciliği eğitimini müfredata taşımada yaşanan zorluklara ilişkin verdikleri cevaplara göre dört alt kategori saptanmıştır. Katılımcılar, dersleri bölümlere taşımada öğretim elemanlarının konuya ilişkin yeterli donanımına sahip olmamasını yaşanan bir zorluk olarak aktarıırken, sosyal bilimler alanında bulunun gazetecilik bölümlerine alınan öğrencilerin sayılarla yaşadığı korkuyu da başka bir zorluk olarak değerlendirmiştir. Diğer yandan ders açılacak üniversitelerdeki yetersiz teknik alt yapı ve gazetecilik bölümlerinin dijitalleşme ile yaşanan dönüşüme ayak uyduramaması da zorluklar arasında sayılmaktadır.

Zorluk Olarak Deneyim Eksikliği: Teknolojik gelişmeler hızla yayılmakta ve her geçen gün yeni pratikler, araçlar ve ortamlar karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda gazetecilik bölümlerinde yeterli öğretim elemanı bulundurulması kadar o öğretim elemanının yeniliklere açık olması ve bu konuda kendini sık sık güncellemesi de önemlidir. Katılımcılar bu aşamada veri gazeteciliği eğitimindeki zorluklar noktasında deneyim eksikliği üzerinde durmuştur. Katılımcıların buna ilişkin fikirleri şu şekildedir:

Katılımcı 10 veri gazeteciliği eğitiminde karşılaşılan zorluğu şöyle aktarmıştır:

“Veri gazeteciliği dersini verebilecek öğretim elemanları noktasında fakültelerde ben zorluğun olduğunu düşünüyorum. Bu zorlukta müfredatın güncellenmesi noktasında kafalarda soru işareti yaratıyor. Tamam veri gazeteciliği dersini koyalım, eğitimi verelim ama nasıl vereceğiz, içeriğinde ne olacak gibi soruları gün yüzüne çıkarıyor. Bu durumda da, dersi müfredata taşımaktan kaçınıyorlar.”

Katılımcı 5 de, zorluğun akademisyenlerden kaynaklı olduğuna dikkat çekmiştir:

“İletişim fakültesinde veri gazeteciliği dersini verebilmek için ister istemez bazı donanımlara sahip olmak gerekir. Mesela R programını kullanabilmek için temel olarak algoritma mantığını bilmek ya da kodlama bilmek gerekir. Dolayısı ile iletişim fakültesinde bu dersi veren hocanın hem matematik hem bilgisayar hem kodlama bir de web tasarımı az çok bilmesi lazım. Haliyle bu dersi verebilecek akademisyenlerin sıklıkla karşılaştığımız havuzdan çıkması zor olacaktır.”

Zorluk Olarak Sosyal Bilimler Öğrencilerinin Sayısal Yetersizliği: Katılımcılar iletişim fakülteleri ya da gazetecilik bölümlerine sözel yeterlilikle öğrenci alınması ve veri ile haber yapabilmek için temel düzeyde de olsa istatistik ve kodlama bilgisine ihtiyaç duyulmasını, veri gazeteciliği dersini müfredata taşımada karşılaşılan bir başka zorluk olarak ifade etmektedir.

Katılımcı 1 yaşanan zorluğu şu şekilde anlatmıştır:

“Öğrenciler yeni medya alanına eğilimlidir ama istatistik ve matematik gördüklerinde arkalarına bakmadan kaçıyorlar. Bunu seven bir öğrenci kitlesine ihtiyacımız var dolayısıyla aldığımız öğrencinin niteliğinin değişmesi lazım”.

Katılımcı 8 ise öğrencinin kapasitesinin yetersiz olabileceğine dikkat çekmiştir:

“Biz sözel puanla öğrenci alıyoruz ama veri gazeteciliği daha karmaşık bilgiler (istatistik bilgileri okuma ve bilgisayar programları ile analiz etme gibi) içeriyor ve öğrenci bunu karşılayamıyor”.

Katılımcı 6 da sosyal bilimlerde veri üzerine eğitim vermenin çok kolay olmadığını belirtmektedir:

“Bu eğitimi iletişim değil de bilgisayar eğitimi veren mühendislik fakültelerinden biri aracılığı ile verirseniz bu öğrenciye ağır gelir, öğrenci bundan uzaklaşır. Mesela ben yurt dışında bir eğitim programına gitmiştim orada bütün öğrenciler iletişim fakültesinde R ya da Python gibi programları kullanıyorlardı. Demek ki sosyal bilimci de olsan bunu öğrenmek ya da kullanmak gerekiyor”.

Görüldüğü gibi akademisyenler veri gazeteciliği eğitiminin yaygınlaşabilmesi için sözel bölüm öğrencilerinin sayısal yeterliliklerinin de artırılması gereğine işaret etmiştir.

Zorluk Olarak Teknik Yetersizlik: Katılımcıların vurguladığı bir diğer zorluk ise üniversitelerde veri gazeteciliği eğitimi verebilecek teknik bir alt yapının olmamasıdır. Özellikle bu noktada katılımcılar, mevcut durumda müfredattaki derslerin çoğunlukla seçmeli olduğuna, bu aşamada bile dersin öğrenci ile birebir temas ile öğretilmesi gerektiği için bunu karşılayacak sayıda ve ilgili programların yüklenebileceği kapasitede bilgisayarın olmadığına dikkat çekmiştir.

Katılımcı 7 fakülte içinde teknik altyapının yeterli olması gerektiğini ve mevcut üniversitelerde bu imkânların olmadığını söylemiş ve Türkiye’de veri gazeteciliği eğitimi noktasında akademinin geride kaldığını vurgulamıştır:

“Ülkemizde Pınar Dağ bu işe yönelmiş durumda. Ancak çalışmalar çok yetersiz. Akademi biraz geri duruyor veri gazeteciliğine karşı. Bunun bir sebebi de bu dersi verebilmek için uygun bilgisayar laboratuvarlarının olmaması. Veri bulmak ayrı bir ders, analiz etmek ayrı, görselleştirmek ayrı ve bunu haberleştirmek apayrı bir şey. Şu an için alt yapı yoksa bu eğitim çok yorucu olabilir”.

Benzer görüşte olan **Katılımcı 8** de fiziki ortam yetersizliğine dikkat çekmiştir:

“Bir kere veri gazeteciliği yapabilmemiz için daha iyi bir teknolojik alt yapıya, laboratuvarlara ve araç gereçlere ihtiyaç duyarsınız. Üniversitelerin çoğu ise bu alt yapıyı sağlayamamaktadır”.

Görüldüğü gibi veri gazeteciliği eğitiminde üniversitelerin teknik alt yapıya sahip olmaması ya da altyapının yetersiz kalması veri gazeteciliğini müfredata taşımada karşılaşılan zorluklardan biri olarak dile getirilmiştir.

Zorluk Olarak Yeniliğe Direnç: Gazetecilik bölümünün temelleri çok eskilere dayanmaktadır. Ancak her bölümde olduğu gibi gazetecilik eğitiminde de yeniliklere açık olmak ve gelişmeler ışığında müfredatı yenilemek önem taşımaktadır. Katılımcılar veri gazeteciliği eğitimini müfredata taşımada direnç ile karşılaşıldığını ifade etmiş ve bunu bir zorluk olarak nitelendirmiştir.

Katılımcı 2 veri gazeteciliği eğitiminde direncin söz konusu olduğunu belirtmiştir:

“Direnç var. Teknolojiye karşı direnç sosyal bilimlerde hep vardı. Excel, istatistik dediğinizde korkuyor sosyal bilimciler. 2001 yılında istatistik dersi programdan çıkarılmıştı. Bunun sebebi de fakültede dersi verecek istatistik hocasının olmaması, Fen Fakültesi’nden istatistik hocasının gelmesi ve öğrencinin bu dersten çok fazla şikâyet etmesiydi. Dersten çok öğrencinin kalmasından dolayı istatistik dersi müfredattan çıkarılmıştı. Matematige karşı sosyal bilimlerde bir direnç var.”

Katılımcı 5 de benzer şekilde yeniliklere karşı direncin olabileceğini savunmuştur:

“Var olan durumun dışındaki her bir yenilik insanoğlu tarafından direnç ile karşılaşır, bu kaçınılmazdır. Konfor alanında yıllardır verdiğiniz bir ders vardır, zorlanmadan verirsiniz. Fakat yeni bir ders olduğunda o alanın dışına çıkmak gerekir. Belki ileride yapay zekâ, robot gazetecilik, haber uygulamaları gibi dersler literatüre girecek ama bunların biçiri 2-3 yıl önce konuşulmuyordu. Bunların hepsi bizim için birer zorlayıcı yenilik. İnsanların buna direnç göstermesi kabul edilebilir değil. Bunları kırmak önemli, bireylerin çabaları ile bunlar akademide kırılabilir.”

Katılımcı 3 ise gazetecilik bölümlerindeki direncin ileri yaştaki hocaların dijital dönüşümü fazla içselleştirememesinden kaynaklı olabileceğini belirtmiştir:

“Kariyerlerini geleneksel medya üzerine kurdukları için oradan besleniyorlar haliyle. Bu hocalar da genellikle yönetici konumunda olan hocalar olduğu için bakış açılarından kaynaklı kısıtlamalar oluyor. Bilinçli bir direnç diyemeyeceğim ama kendini yenilemeye karşı bir duruş var.”

Katılımcılar veri gazeteciliği eğitiminde direncin yaşanan bir zorluk olarak karşımıza çıktığını belirtmiştir. Ayrıca direnç noktasında katılımcıların çoğu ilgili bölümdeki hoca

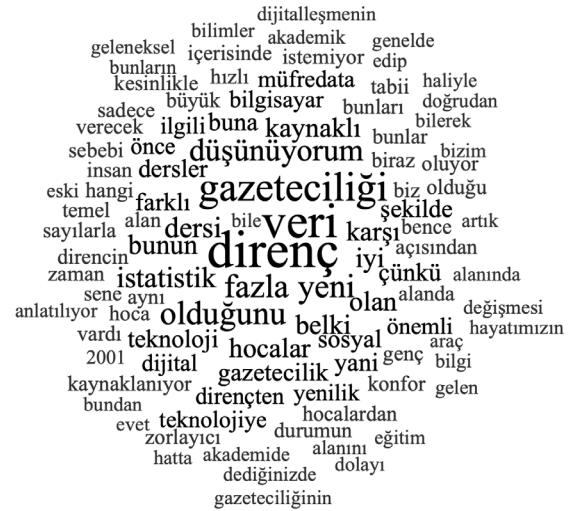
yapısından kaynaklı sıkıntı yaşandığını ifade etmiştir. Bir kısım görüş sahibi ise dijital gelişmelerle yeni ortaya çıkan alanlarda bu tarz zorlukların yaşanabileceğini söylemiştir.

Veri gazeteciliği eğitiminin müfredata taşımada ortaya çıkan zorluklara ilişkin tema ve alt kodlar birlikte değerlendirildiğinde, eğitim noktasında yaşanan zorluklar olsa da katılımcılar veri gazeteciliğinin önemine vurgu yapmıştır. Katılımcıların neredeyse tamamı direnç noktasında daha fazla zorlukla karşılaşıldığını belirtmiştir.

■ Şekil 1’de akademisyenlerin veri gazeteciliği eğitiminde ortaya çıkan zorluklara yönelik görüşlerini belirtirken kullandıkları kelimeler yer almaktadır. Grafikte en çok kullanılan kelimenin “direnç” olduğu izlenmektedir. Grafik de veri gazeteciliği eğitimini müfredata taşımada karşılaşılan zorluğun yeniliğe dirençten kaynaklı olduğunu doğrulamaktadır.

■ Şekil 1.

Veri Gazeteciliği Eğitiminde Ortaya Çıkan Zorluklar

Veri Gazeteciliği Eğitimine İlişkin Öneriler

Katılımcıların veri gazeteciliği eğitimine ilişkin önerileri bu bölümde aktarılmıştır. Katılımcılar, eğitimin kapsamı ve teorik-pratik dengesine ilişkin önerileri özetlenmiştir.

Katılımcı 1 veri gazeteciliği eğitimi verebilmek için dört ders açmak gerektiğini ifade etmiştir:

“Birincisi çocuklara istatistik eğitimi verilmesi gerekiyor. Çocuk veriyi okuyamadığı için bundan sonraki aşamalar da eksik kalıyor. Arkasından veri okuryazarlığı ve veri görselleştirmenin anlatılması gerekiyor, arkasından da dijital olarak bunun nasıl anlatılacağına gösterilmesi gerekiyor. Dolayısıyla 4 kademeli bir yapıya ihtiyaç var.”

Benzer şekilde **Katılımcı 2** de veri gazeteciliği eğitiminin 4 temel ayağa oturtulması gerektiğini söylemiştir:

“Bir gazetecilik formasyonu, diğeri istatistik bilgisi, üçüncüsü de yazılım bilgisi. Yazılımın içinde kod da var biraz. Dolayısıyla burada bir kere öğrencinin zaten gazetecilikle ilgili, gazeteciliğin nasıl yapıldığına ilişkin genel kültüre sahip olması lazım.”

Katılımcı 3, veri gazeteciliği dersinin zorunlu olmasını önermiştir:

“Bu dersler kesinlikle zorunlu olmalı, programları kullanabilecek, temel matematiksel istatistik bilgileri öğrencilere öğretmemiz gerekir. Bence bir dönem temel bir matematik dersi verilmeli.”

Katılımcı 5 ise sosyal bilimlerde veri gazeteciliği dersini ilerleyen sınıflarda vermek gerektiğini ifade etmiştir:

“Veri gazeteciliğin kendisi bir uzmanlık alanıdır. İlk seneler veri bilimi, matematik ya da istatistik gibi alanlardan ders almalılar. Dolayısı ile dersi ileri sınıflarda vermek gerekir.”

Akademisyenler ideal bir veri gazeteciliği eğitiminde teorik ve araç kullanım dengesinin önemine de dikkat çekmişlerdir.

Katılımcı 5 teori olmadan uygulamanın olmayacağını, uygulama olmadan da teorinin olmayacağını belirtmiştir:

“Öğrenciye ilk önce teorik kısmın anlatılması, ondan sonra da uygulama kısmına geçilmesi gerekir. Bunu da teoriyi anlatırsınız sonra veri işleme aşamasında hangi uygulamalar kullanılır, verinin görselleştirilmesi aşamasında hangi programlar kullanılır, hikayeledikten sonra web sitesine kodları nasıl aktarılır, bunları göstermek önemli. Teori ile pratik bir arada olmalı.”

Katılımcıların önerileri bir arada değerlendirildiğinde, özetle veri gazeteciliği eğitiminin dört temel ayaktan oluştuğu belirtilmektedir. Buna göre veri gazeteciliği eğitimi tek bir dersten ziyade istatistik bilgisi, veri okuryazarlığı, veri görselleştirme ve elbette habercilik bilgisi ile sosyal bilimler nosyonu sağlamaya yönelik derslerin bir bütünü şeklinde verilmelidir. Sosyal bilgiler altyapısı olmadan veriyle ilgili teknik bilgilerin gazetecilik yapmak için yeterli gelmeyeceği katılımcılarınca vurgulanmıştır. Bunun yanında veri gazeteciliği eğitiminin teorikle kısıtlı kalmaması ve teorik ile pratik arasında bir denge kurulmasının gerekliliğine de işaret edilmiştir. Gazetecilikte dijitalleşmenin bir sonucu olarak dersin iletişim fakültelerinde zorunluya çevrilmesi gerektiği, öncelikle sosyal bilimler öğrencisine istatistik bilgisinin en temel ve basit düzeyde verilmesi, daha sonra veri gazeteciliği uygulamalarına geçilmesi gerektiği de vurgulanan görüşlerdendir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’deki veri gazeteciliği eğitimine dair mevcut durumu belirlemek ve bu alanda ders veren akademisyenlerin görüşlerini alarak eğitimde karşılaşılan zorlukları ve önerileri açığa çıkarmaktır. Bu, çalışma, Türkiye’deki iletişim fakültelerinde veri gazeteciliği derslerini yürüten 10 akademisyenle gerçekleştirilen

derinlemesine görüşmelere dayanmakta ve akademisyenlerin veri gazeteciliği ile ilgili görüşlerini ve önerilerini ortaya koymaktadır. Veri gazeteciliği eğitimi sırasında karşılaşılan zorluklar dört ana başlık altında ele alınmıştır. Bunlar deneyim eksikliği, sosyal bilimler öğrencilerinin sayısal yetersizliği, yeniliklere direnç ve teknik altyapı eksikliğidir. “Deneyim eksikliği”, bu yeni ve teknik beceriler gerektiren alanda eğitim veren akademisyenlerin yetersiz deneyime sahip olduğu bir zorluk olarak belirtilmiştir. Aynı zamanda, bu dersi öğretebilecek sayıda nitelikli öğretim elemanının sınırlı olduğu vurgulanmıştır. İkinci olarak karşılaşılan zorluk, öğrencilerin sayısal yetersizliğidir. Veri gazeteciliği için temel düzeyde kodlama ve istatistik bilgisi gerektiği göz önüne alınarak, akademisyenlerce gazetecilik öğrencilerinin bu konudaki korkuları ve yetersizliklerine dikkat çekilmiştir. Üçüncü olarak, akademisyenler üniversitelerdeki teknik altyapı eksikliği, bazı üniversitelerin laboratuvar ve teknik altyapı konusundaki yetersizliklerinden kaynaklanan zorlukları ifade etmiştir. Son olarak, veri gazeteciliği eğitime yönelik direnç, özellikle teknolojiye, yeniliklere, geleneksel gazetecilik eğitime ve veri gazeteciliğinin önemine ilişkin anlayış eksikliğinden kaynaklanan bir engel olarak açıklanmıştır. Bu doğrultuda akademisyenler veri gazeteciliği eğitiminin dört temel bileşen üzerine inşa edilmesi gerekliliği vurgulamıştır. Veri gazeteciliği eğitiminde istatistik bilgisi, veri okuryazarlığı, veri görselleştirme ve gazetecilik bilgisi ile sosyal bilimlerin birleştirilmesi gerekmektedir.

Araştırma sonuçları, diğer ülkelerde yapılan benzer çalışmalarla karşılaştırılmıştır. Bu çalışmalar, farklı ülkelerde gazetecilik eğitimi ile ilgili benzer zorlukların yaşandığını göstermektedir. Davies ve Cullen (2016) tarafından yürütülen “Data Journalism Classes in Australian Universities: Educators Describe Progress to Date” adlı araştırma, Avustralya’daki üniversitelerde veri gazeteciliği derslerinin öğretiminde ve bu derslerin önündeki engellerde yoğunlaşmıştır. Bu çalışma, öğrencilerin sayılara yönelik ön yargıları ve teknik yetersizliklerin veri gazeteciliği eğitimi etkilediğini belirtmektedir. Benzer şekilde, Türkiye’de yapılan bir saha araştırması da benzer sonuçlara ulaşarak, veri gazeteciliği eğitimi müfredatlara dahil etme çabalarının teknik altyapı eksiklikleri ve diğer engeller nedeniyle sınırlı olduğunu göstermektedir.

Han (2017) tarafından Çin’de yürütülen araştırma, gazetecilik bölümlerinin yeni teknolojilere hızla uyum sağladığını ve müfredatlarına ve uygulama alanlarına yatırım yaptığını ortaya koymuştur. Bu çalışmada ise Han’ın çalışmasından farklı olarak, Türkiye’de veri gazeteciliği eğitimi müfredata taşımada teknik alt yapı yetersizliği, veri gazeteciliği eğitiminin önündeki engellerden biri olarak saptanmıştır. Bu bağlamda, veri gazeteciliği eğitimi yaklaşımlarının ülke çapında farklılık gösterebileceğini ve uygulamaların yaygınlığına paralel olarak ilerlediğini belirtmek mümkündür.

Türkiye’de veri gazeteciliği eğitime yönelik doğrudan bir saha araştırması bulunmasa da, Çınar ve İli (2021) tarafından gerçekleştirilen “Dijital Çağda Türkiye’de Veri Gazeteciliği Eğitimi” başlıklı makale, Türkiye’deki veri gazeteciliği eğitimini üniversiteler bünyesinde tartışmaya açmıştır. Yazarlar, Türkiye’de veri gazeteciliği eğitiminin sınırlı sayıda üniversitede uygulandığını belirtmektedir. Benzer şekilde, bu çalışma, birçok üniversitede veri gazeteciliği derslerinin henüz müfredatlara dahil edilmediğini tespit etmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye’de gazetecilik eğitiminde veri gazeteciliği derslerinin daha yaygın hale getirilmesi ve öğrencilere daha fazla fırsat sunulması gerektiği sonucuna varılmıştır. Veri gazeteciliği, dijital gazeteciliğin geleceğinde önemli bir rol oynamaktadır ve bu nedenle üniversitelerin bu alandaki eğitimi desteklemesi önemlidir. Bu araştırma, gelecekte veri gazeteciliği alanında daha fazla gelişme ve büyüme potansiyeli taşıdığını göstermektedir. Bundan sonraki çalışmalarda veri gazeteciliği eğitimi almış öğrencilerle görüşülerek, veri gazeteciliği eğitiminin verimliliği ele alınabilir.

Kaynakça

- Anderson, C. W. (2012). Between creative and quantified audiences: Web metrics and changing patterns of newswork in local US newsrooms. *Journalism*, 13(7), 900-920. <https://doi.org/10.1177/1464884911402451>
- Anderson, C. W. (2018). *Apostles of certainty: Data journalism and the politics of doubt*. Oxford University Press.
- Antonopoulos, N., & Karyotakis, M. A. (2020). Data Journalism. *The SAGE International Encyclopedia of Mass Media and Society*, 439-441. <https://doi.org/10.4135/9781483375519>
- Berret, C., & Phillips, C. (2016). *Teaching Data and Computational Journalism*. Columbia Journalism School.
- Bhargava, R., & D’Ignazio, C. (2021). *Teaching Data Journalism in a World of Tool and Tech Overload*. WebSci ‘21 Companion: Companion Publication of the 13th ACM Web Science Conference 2021 June 2021 Pages 17–22.
- Bhargava, R., Deahl, E., Letouzé, E., Noonan, A., Sangokoya, D. & Shoup, N. (2015). *Beyond data literacy: reinventing community engagement and empowerment in the age of data*. Data-Pop Alliance White Paper Series. Data-Pop Alliance (Harvard Humanitarian Initiative, MIT Lad and Overseas Development Institute) and Internews.
- Bhaskaran, H., Kashyap, G., & Mishra, H. (2022). Teaching Data Journalism: A Systematic Review, *Journalism Practice*, 1-22. <https://doi.org/10.1080/17512786.2022.2044888>
- Çınar, N. S., & İli, B. (2021). Dijital Çağda Türkiye’de Veri Gazeteciliği Eğitimi. H. Çiftçi (Ed.) *İletişim Çalışmaları ve Yeni Medya 1* içinde (s. 51-84). İKSAD Yayın Evi.
- Dağ, P. (2014a, 30 Ekim). *Dünyada ve Türkiye’de: Veri Gazeteciliği*. <https://medium.com/@pinardag/dunyada-ve-turkiyede-veri-gazetecili-i-4e2a4703d074>
- Dağ, P. (2014b). *Kasım ayında en az 134 işçi hayatını kaybetti*. <http://platform24.org/veri-gazeteciligi/598/kasim-ayinda-en-az-134-isci-hayatini-kaybetti>
- Davies, K., & Cullen, T. (2016). Data Journalism Classes in Australian Universities: Educators Describe Progress to Date. *Asia Pacific Media Educator*, 26(2), 132–147. <https://doi.org/10.1177/1326365X16668969>
- Deuze, M. (2006). Global Journalism Education, A conceptual approach. *Journalism Studies*, 7(1). <https://doi.org/10.1080/14616700500450293>
- Deuze, M. (2008). The Changing Context of News Work: Liquid Journalism for a Monitorial Citizenry. *International Journal of Communication*, 2, 848-865.
- Dong, Z., & Yang, J. (2019). Data Journalism in China: Status, Facilitators, and Hindrances. *Digital Journalism*, 7(9), 1193-1211.
- Han, G. (2017). Journalism education in China: Serving two masters. *Global journalism education in the 21st century: Challenges & innovations*, 65-90.
- Heravi, B. R. (2019). 3Ws of Data Journalism Education: What, where and who?. *Journalism Practice*, 13:3, 349-366. <https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1463167>
- Howard, A. B. (2014). *The Art and Science Of Data-Driven Journalism*. Tow Center for Digital Journalism, Columbia University.
- İrvan, S. (2017). *Veri Gazeteciliği*. Erişim adresi. <https://suleymanirvan.blogspot.com/2017/08/veri-gazeteciligi.html> (09 Mart 2021).
- Jang, X. (2022). *An analysis about the curriculum of Data Journalism in China*. ICDEL ‘22: Proceedings of the 7th International Conference on Distance Education and Learning.

- Koç, M. (2019). *Türkiye’de veri gazeteciliği ve infografik uygulamaları: Anadolu Ajansı’nın veri gazeteciliği kullanımı üzerine bir inceleme*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Laçiner, M. S. (2015). Türkiye’de Gazetecilik Eğitimi: Güncel Durum, Sorun Alanları ve Çözüm Önerileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 17(2), 87-104.
- Lewis, N. P. (2021). Defining and Teaching Data Journalism: A Typology. *Journalism & Mass Communication Educator*, 76(1), 78-90. <https://doi.org/10.1177/1077695820924309>
- Narin, B. (2018). Dünyada Akademik Sıralaması Yüksek Gazetecilik Lisans Bölümlerinin Ders Programlarının Analizi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (47).
- Pavlik, V. J. (2013). *Yeni Medya ve Gazetecilik*. Phoenix Yayınları.
- Picard, G. R. (2020). Deficient Tutelage: Challenges of Contemporary Journalism Education. In Allen, G. Craft, S. Waddell, C., & Young, L. M. (Eds.), *Towards 2020 New Directions in Journalism Education* (4-10). Ryerson Journalism Research Centre.
- Ramsäl, A., Ekström, M., & Westlund, O. (2023). The epistemologies of data journalism. *New Media & Society*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/14614448221150439>
- Resmî Gazete. (2023). *Cumhurbaşkanı Kararı*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/08/20230804-12.pdf>
- Rijmenam, V. M. (2013). A Short History Of Big Data. <https://datafloq.com/read/big-data-history/>
- Song Y., & Lin A. (2012). A Genre-Aware Approach to Online Journalism Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 51, 400-404. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.08.179>
- Splendore, S., Di Salvo, P., Eberwein, T., Groenhart, H., Kus, M., & Porlezza, C. (2016). Educational strategies in data journalism: A comparative study of six European countries. *Journalism*, 17(1), 138-152. <https://doi.org/10.1177/1464884915612683>
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 24(24), 543-559.
- Uzun, R. (2011). Türkiye’de Gazetecilik Eğitimi: Değişimler ve Eğilimler. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (15), 119-132.
- Widholm, A., & Appelgren, E. (2022). A softer kind of hard news? Data journalism and the digital renewal of public service news in Sweden. *New Media & Society*, 24(6), 1363-1381. <https://doi.org/10.1177/1461444820975411>
- YÖK. (2022). *Yüksek öğretim istatistikleri*. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10171>

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / *This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.*

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. TÜBA, yayınlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / *Publisher’s Note: The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Turkish Academy of Sciences (TÜBA). Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). TÜBA remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.*